

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed |Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Titel: Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Leuven

Deelgemeente: Heverlee

Bron: Schepping: 2016-04-22

Bijwerken: 2017-05-30

URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/302530>

Coördinaten: Breedte: 4.72116197428

Lengte: 50.8608786384

Primaire tekst

De [abdij van Park](#) is gelegen in de vallei van de Molenbeek ten zuiden van Leuven, in de vork van de spoorlijnen Leuven-Tienen en Leuven-Ottignies. Het huidige domein van de abdij ligt deels in de deelgemeente Heverlee en deels in de voormalige gemeente Korbeek-Lo, waarvan bij de gemeentefusies in 1976 een deel bij Leuven gevoegd werd. Ten zuiden van de abdij liggen vier vijvers en de Leibeek.

Geomorfologie, geologie en bodem

De abdij van Park, de Leibeek en de vier Parkvijvers liggen in het alluvium van de Molenbeek. De hoger gelegen flanken van de vallei bestaan geologisch gezien hoofdzakelijk uit bodemlagen behorende tot de Formatie van Brussel. Ten zuiden van de vallei bereikt de Petrusberg een hoogte van ongeveer 55 meter boven de zeespiegel. Noordoostelijk ten opzichte van de Parkabdij wordt het landschap gedomineerd door heuvels gevormd door de Formatie van Diest, met de 95 meter hoge Predikherenberg. Het is ter hoogte van deze heuvels dat de Molenbeekvallei afbuigt in westelijke richting. Aan de voet van de heuvels vinden we nog smalle zones met bodemlagen van de groep Rupel en Tongeren.

In de vallei van de Molenbeek komen zeer sterk gleyige gronden op lemig materiaal met reductiehorizont voor. De omgeving van de Parkabdij is evenwel sterk vergraven. Op de hoger gelegen delen ten noorden en ten zuiden van de Molenbeekvallei vinden we hoofdzakelijk zandleemgronden. Op de Petrusberg wordt melding gemaakt van stenig-leemgronden met een niet bepaalde profielontwikkeling en zandleemgronden met een stenig substraat beginnend op geringe diepte.

Historiek

Vanaf de 11de eeuw beantwoordde de beschikbare oppervlakte aan cultuurgronden niet meer aan de toenemende vraag naar landbouwproducten. De grootgrondbezitters stelden 'woeste gronden' en bossen ter beschikking van ondernemende boeren, landarbeiders, horigen en abdijen. In Brabant was het hertog Godfried met de Baard die religieuze orden inschakelde. Vooral de kort voordien in Frankrijk opgerichte norbertijnenorde speelde in dit kader een vooraanstaande rol.

In 1129 schonk hertog Godfried met de Baard aan de norbertijnen van Laon zijn jachtpark met bijhorend jachtverblijf, gelegen te Heverlee, met de uitdrukkelijke opdracht er de abdij van Park uit te bouwen. De romaanse kelders die we nu nog in de abdij terugvinden zouden resten van dit jachtslot uit de 11de eeuw kunnen zijn. Samen met andere landgoederen kregen ze alzo de beschikking over 350 hectare. Hiermee werd de basis gelegd van de op economische basis geschoeide organisatie van religieuze orden. De grootschalige graanproductie zou in belangrijke mate het welzijn van de abdijsamenleving gaan bepalen. De exploitatie van ongeveer 700 hectare bos leverde ook aanzienlijke inkomsten op. Alzo werd de abdij enerzijds een belangrijke werkgever maar anderzijds ook een hulpverlener voor de minderbedeelden.

In de loop van de volgende eeuwen zou de abdij perioden van voorspoed kennen, afgewisseld met perioden van ellende vooral door oorlogen. Omstreeks 1660 omvatte het patrimonium van de Parkabdij ongeveer 3300 hectare, cijns- en tiendenland niet meegerekend.

Onder abt Libert de Pape werd in de 17de eeuw een kaartboek van de bezittingen van de Parkabdij samengesteld. Het bevatte erf-, tienden en cijnskaarten. De kaarten werden tussen 1650 en 1665 getekend door de Tiense landmeters Joris en zijn zoon Willem Subil. De Franse revolutie op het einde van de 18de eeuw zou een definitieve ommekeer betekenen. Na de opheffing van kloosters en abdijen in 1796 onder de Franse bezetting werd het grote patrimonium onherroepelijk versnipperd onder honderden andere eigenaars.

Beschrijving

Inplanting en uitbouw van de abdij

De abdij van Park vormt een merkwaardig architecturaal ensemble met delen vooral uit de 16de, 17de en 18de eeuw en met romaanse, gotische, renaissance, barokke en classicistische elementen. Men kan vier entiteiten onderscheiden: 1. het kloostercomplex met kerk, kloosterpand, kapittelzaal, refter, bibliotheek, dormitorium, recreatiezaal en prelatuur - 2. het landbouwcomplex met koetshuis, stallingen, tiendenschuur - 3. het industriecomplex met watermolen en smidse - 4. het gastenkwartier.

In de 13de eeuw werd een romaanse kerk gebouwd (voltooid 1280-1296) met kloostergang en dormitorium. In de 15de eeuw werd de kloostergang in gotische stijl wederopgebouwd, abts- en gastenkwartier, noorder- en westerpoort werden toegevoegd. In een periode gaande van 1558 tot 1730 noteren we een verdere wederopbouw van de kloostergang, oprichting van hoeve- en bijgebouwen, verbouwing van het abtskwartier met eretrap en balustrade en het provisorgebouw, de pastorie en de poorten. De kerk werd in de 18de eeuw sterk verbouwd, de huidige toren werd in 1729 opgericht. In 1803 werd de abdijskerk tevens parochiekerk van de wijk Park te Heverlee.

De bestaande molen werd herbouwd circa 1281, in 1285 werden te Heverlee een volmolen en een oliemolen gebouwd en twee jaar later een molen bij de ingang van de abdij met een woning voor de molenaar. De huidige watermolen stamt uit 1534 en bleef in gebruik tot in 1963. In 1829 werden brouwerij, smidse en de watermolen bij de abdij verkocht. Enkel de watermolen werd niet gesloopt. De voormalige gieterij en schrijnwerkerij zijn eveneens verdwenen.

Vooraan aan de abdijsdreef, die met els beplant was, stond de Sint-Annakapel, die ingezegend werd in 1716 en gesloopt werd in 1813. Ze bevatte een 15de-eeuws beeld van Sint-Anna-ten-Drieën dat nog steeds in de abdij bewaard wordt. De dreef was afgesloten met een houten draaiboom die in 1726 vervangen werd door de nog bestaande Leeuwenpoort, waarvan de ijzeren slagdeuren intussen verdwenen zijn. Links van de dreef bij de Leeuwenpoort werd een bosje met Canadapopulieren (*Populus x canadensis*) aangeplant op een moerassig terrein waar vroeger de vijver voor de Mariapoort gelegen was. Deze vijver, in feite een haakse gracht, wordt afgebeeld op de Ferrariskaart. De Mariapoort was oorspronkelijk voorzien van een ophaalbrug en werd herbouwd onder Joannes Drusius (1601-1634). Links van de Sint-Janspoort (gebouwd omstreeks 1534 en verbouwd in 1722), waar in de middeleeuwen voedselbedeling aan de armen gebeurde, was in de tweede helft van de 20ste eeuw de koffiebranderij van de abdij gevestigd. Aan de noordzijde van de abdij was er *de boschpoorte* (gebouwd in 1430), die in de 17de en 18de eeuw omgebouwd werd tot Norbertuspoort en uitgaf op het voormalig *Parck binnenbosch*, dat zich bevond ter hoogte van de huidige weilanden en pas in de 17de eeuw in cultuur gebracht werd. De weg vertrekkende aan *de boschpoorte* liep doorheen het *Parck binnenbosch* tot aan het boswachtershuis met bijhorende tuin, land en beemd. Een grenspaal vlak voor de brug over de Molenbeek bakende de Leuvense kuip af en ter hoogte van de herberg de Engel stond de grenspaal van de heren van Heverlee. In 1722 kreeg de Norbertuspoort haar huidig uitzicht.

In de jaren 2000 werd archeologisch onderzoek uitgevoerd aan het Locutorium en de westelijke poort, de Mariapoort. Hierbij konden verschillende bouwfasen vastgesteld worden. Gezien de rijke geschiedenis van de abdij kan men vermoeden dat de site en ook de vijvers een rijk archeologisch bodemarchief moeten bevatten.

In 1378 liet abt Hendrik Van Overbeke (1368-1391) de abdijspoort omringen door een stenen muur. Deze vinden we eveneens terug op de Cijnskaart van Vinkenbos. Daarbinnen bevond zich de conventsboomgaard, nabij de hoeve was er een moestuin

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

(*cruythoff*) en hophof. Het vandaag nog bestaande neerhof en de ruime tiendenschuur werden gebouwd in de periode 1661-1664, de stenen werden gebakken in kareelovens die de abdij liet inrichten nabij de Zeven Vijvers te Heverlee.

Abt Gerard Van Goetsenhoven (1414-1434) liet vanaf de Tiensepoort een hoge muur bouwen rond het Park-binnenbos. In 1542 werd de muur op bevel van de stadsmagistraat gesloopt omdat hij te dicht bij de stadswallen stond. In 1550 verdween ook het Park-binnenbos.

De moestuin achter het huidige neerhof leverde de groenten. De ommuurde abdijtuin die aansluit bij het neerhof bestaat nog steeds. Tot op het einde van de 16de eeuw beschikte de Parkabdij over meerdere wijngaarden.

De Parkvijvers

In het Kaartboek worden maar twee vijvers bij de abdij aangeduid. Ze werden aangelegd onder abt Sieger van Vinckenbosch (1306-1314) in de vallei aan de zuidkant van de abdij op laaggelegen moerassige gronden die niet geschikt waren voor de akkerbouw en aanvankelijk gebruikt werden als hooi- en weiland. Deze twee vijvers, door een dijk gescheiden, waren ongeveer zeven hectare groot en moesten de visvoorraad van de abdij verzekeren. In de vijvers van Vossem (uitgegraven in 1441) die ook eigendom waren van de abdij, werd eveneens vis gekweekt. De huidige derde en vierde vijvers waren toen nog weide, ze werden omstreeks 1700 aangelegd, waardoor de Parkvijvers een totale oppervlakte van twaalf hectare besloegen. De eerste vijver ligt op het grondgebied van Heverlee, de drie overige op Korbeek-Lo. Op de Ferrariskaart zijn de wegen langs de vijvers, de dwarsdijken en de wegen ten noorden van de abdij afgezoomd met bomen.

Aan de noordzijde van de Molenbeek worden op de erfkaart en cijnskaart van Park kleinere vijvers afgebeeld, één buiten en één binnen de muur. Deze en nog enkele andere vijvers langs de Molenbeek vinden we ook terug op een gravure uit 1669. Vermoedelijk gaat het om kleine kweekvijvers.

Abt Libert de Pape liet in 1671 in het midden van het hoeveplein een monumentale fontein in blauwe hardsteen plaatsen, een ingenieus buizensysteem zorgde voor de wateraanvoer. Nabij het provisorienhuis werd het nog bestaande waterbekken aangelegd, dat volgens archiefbronnen dienst deed voor het drenken van vee en het wassen van koetsen en karren.

Norbertijnenweg

De huidige Norbertijnenweg, de weg ten noorden van de abdij, vinden we op de kadastrale verzamelkaart van Korbeek-Lo (1832) terug als '*Dreef van de Abdij van Perck naar Hoegaerden*', die liep langs de Spaanse kroon en Den Duyvel. Bij Ferraris heette de locatie 'Duyvel' nog 'Wit Peert'. Bij Popp is het *de Dreef van de Abdij des Parks naer de Spaensche Kroon*.

Historisch landgebruik

Steunende op de Erfkaart en de Cijnskaart uit het Kaartboek van de abdij van Park kunnen we besluiten dat ten noorden en noordoosten van de abdij zich een bos bevond dat later ontgonnen werd. Op de Ferrariskaart komt dat bos niet meer voor. De overige percelen waren akkerland. Volgens de beschrijving in de leggers van het primitieve kadaster (circa 1830) van de percelen in de omgeving van de abdij waren ze in gebruik als land, weide, vijver, tuin, slechts één perceeltje ten zuiden van de Leibeek was nog bos.

Datum: 0

Titel Text: Abdij van 't Park met omgeving en vijvers

Grafische documenten

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Leuven Abdij van Park 3, 6-7, 9 (Vlaamse Gemeenschap, 01-01-1987, ©Vlaamse Gemeenschap)

*Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park*

Leuven Abdij van Park (De Maegd, Christiane, 15-07-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Leuven Abdij van Park (Vlaamse Gemeenschap, 01-01-1987, ©Vlaamse Gemeenschap)

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Leuven Abdij van Park 3, 6-7, 9 (Vlaamse Gemeenschap, 01-01-1987, ©Vlaamse Gemeenschap)

Leuven Abdij van Park (De Maegd, Christiane, 15-07-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Leuven Abdij van Park (De Maegd, Christiane, 15-07-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 13-02-1980)

Watermolen aan Abdij van het Park (De Schepper, Jo, 08-09-1999)

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Leuven Abdij van Park 3, 6-7, 9 (Vlaamse Gemeenschap, 01-01-1970, ©Vlaamse Gemeenschap)

Leuven Abdij van Park 3, 6-7, 9 (Vlaamse Gemeenschap, 01-01-1987, ©Vlaamse Gemeenschap)

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Vijvers en omgeving van de norbertijnenabdij van Park

Leuven Abdij van Park (De Maegd, Christiane, 15-07-2013, ©Vlaamse Gemeenschap)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Watermolen aan Abdij van het Park (Onbepaald, 30-03-1983)

Bibliografie

Beschermingsdossier DB002250, Omgeving van de Abdij van 't Park te Heverlee (uitbreiding) (Cresens A., 2007, digitaal dossier).

Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2204 Abdij van 't Park.

Relaties

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1899>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120490>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42566>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135102>

Beknopte karakterisering

Datering: 12de eeuw, 13de eeuw, derde kwart 16de eeuw, derde kwart 17de eeuw, derde kwart 18de eeuw, eerste kwart 18de eeuw, late middeleeuwen, nieuwe tijd, tweede helft 16de eeuw, tweede kwart 17de eeuw, tweede kwart 18de eeuw

Typologie: abtjdomelnen, abtjden, abtjhoeven, abtjkerken, dreven, fontelnen, omheunngsmuren, pastoreeën, poorten (btjgebouwen), schuren, stallen, tuinen, vtjvers, vtjweekvtjvers, wagenhuizen, watermolens